

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

הנבחנים נדרשו לענות על חמש מן השאלות 1-8 (לכל שאלה - 20 נקודות)

שאלה 1

סעיף א'

- (1) הדעה שאפשטיין מתנגד לה היא: יש להאשים את הנאנסת ולא את האנס, כיוון שהאנס לא יכל לשלוט בעצמו, בשל הפיתוי שהתבצע על ידי הנאנסת.
- על הנבחן היה לבחור מדרש אחד, ולהסביר בו את הדעה שאפשטיין מתנגד לה:
- מדרש ראשון: דינה אשמה במה ששכס עשה לה, כיוון שהיא, בדומה לאמה, לאה, הייתה גם היא יצאנית. לאה יצאה לקראת יעקב, והזמינה אותו אל אוהלה, דבר המתפרש כיציאה בזויה, מולה אי אפשר לעמוד. בדומה ללאה, גם ביתה, דינה, יצאה מביתה. שכס לא יכל לעמוד בפניה, ולכן אנס אותה.
  - מדרש שני: על פי מדרש זה, כאשר אישה מתנהגת בצניעות, כלומר נשאת בתוך ביתה, ולא יוצאת החוצה, היא נחשבת לאישה מכובדת, כזו שראוי שתינשא לכוהן הגדול, וממנה יצאו כוהנים גדולים. לאור זאת, דינה, שלא שמרה על צניעותה, ויצאה מביתה, אינה אישה ראויה (ואשמה במה קרה לה).
- (2) הנאמר בפסוקים 1-3 תומך במדרשים. הסיבה לכך היא: הכתוב מדגיש את העובדה, שדינה הייתה בת לאה (ולכן ייתכן שלמדה מאימה התנהגות בזויה) אז: כיוון שהכתוב מציין שדינה יוצאת מביתה, על מנת ללמוד מבנות הארץ הכנעניות, ולא נשאת בביתה, כיאה לאישה צנועה.
- וכן תתקבלנה תשובות נוספות מנומקות.

סעיף ב'

שני פירושים למילים: "נבלה עשה בישראל":

- הנבלה היא אונס דינה. אונס הוא מעשה מתועב, מעשה שלא יעשה.
- הנבלה היא קיום יחסי מין עם דינה (בהסכמתה) ללא אישור מבני משפחתה. קיום יחסי מין תוך חילול כבוד המשפחה.

שאלה 2

סעיף א'

- על פי במדבר כ"ז, 6-7 ה' צידד בבקשתן של בנות צלפחד, ואפשר להן לרשת את נחלת אביהן. על פי במדבר ל"ו, ראשי האבות משבט מנשה הגבילו את ההישג של בנות צלפחד, בכך שחייבו אותן להינשא רק לגברים מהשבט שלהן, על מנת שהנחלה לא תיגרע מרשותו של השבט, ותעבור לרשותו של שבט אחר.
- על פי הממסד הגברי, בתי האב נקראים על שמם של הגברים במשפחה, ולא על שמן של הנשים. למרות העובדה שבנות צלפחד הוכרחו להינשא לגברים מן השבט שלהן, לא שמות בעליהן הם אלה שזוכרים כראשי המשפחה שהקימו, אלא שמות בנותיו של צלפחד. לכן, ציון שמותיהן של חגלה ונעה ברשימות אלה, כמי שמציינים בתי אב, מלמד על ניצחון בנות צלפחד על הממסד הגברי.

סעיף ב'

- על פי המדרש, בקשת בנות צלפחד לרשת את אביהן הופנתה אל משה, על מנת שהוא יכריע בעניין, כיוון שעניינים מסובכים הובאו בפניו. ה' מעביר ביקורת על משה, על כך שלא ידע כיצד לפסוק בעניין ופנה לה', בעוד שמדובר בהכרעה פשוטה, שגם תינוקות יכלו להכריע בה.
- לדעתי, משה פנה אל אלוהים שיפתור סוגיה זו, משום שמדובר בתקדים משפטי. זוהי הפעם הראשונה בה בנות מבקשות לרשת את נחלת אביהן, משום שאין לו בנים. **אז**: סוגיית הנחלות היא סוגיה משפטית חדשה עבור משה. עד כה הוא הנהיג את העם במדבר ללא ישיבה במקום קבע, ולכן לא היה צורך לעסוק בשטחים המוקצים לכל שבט / משפחה. **אז**: בתקופת משה החברה הייתה פטריארכלית, וראתה את הגבר כאחראי על משפחתו. לכן, העיסוק בזכויותיהן של נשים היה זר למשה, והוא היה צריך לשאול את ה' כיצד לנהוג.

שאלה 3 סעיף א'

השאלה, כפי שעולה מהדרך בה ביצעו המרגלים את ההוראה של יהושע היא : מדוע המרגלים מגיעים לביתה של רחב, במקום לתור את הארץ, כפי שיהושע ציווה. יוסף בן מתתיהו עונה על כך באופן הבא : המרגלים הגיעו אל העיר, בדקו אותה והגיעו למסקנות לגבי החלקים החזקים ונקודות התורפה בחומ וכן לגבי היכולת של תושבי העיר להגן על עצמם, ורק לפנות ערב, ביקשו ללכת למקום בו ניתן לאכול, ולכן הגיעו לפונדקה של רחב, אותו כבר הכירו קודם לכן, בזמן שערכו את הבדיקות.

סעיף ב'

על פי זקוביץ, ההרמז לשירת ביס, המושם בפיה של רחב, מציג אותה באור חיובי, ואילו את יהושע הוא מציג באור אירוני. כאשר המחבר המקראי שם בפיה של רחב פסוק מהתורה, לפיו כל תושבי הארץ מפחדים מפני בני ישראל, כי ה' מסייע להם, נראה כאילו זונה מיריחו יודעת לצטט את דברי התורה, וזאת בניגוד ליהושע, אשר שולח מרגלים ליריחו, למרות שניצחונו הובטח מראש על ידי אלוהים. אילו יהושע היה מבין את מה שרחב הבינה, הוא לא היה שולח מרגלים ליריחו (ולא היה יוצר את הבעיה הכנענית).

שאלה 4 סעיף א'

(1) ההבדל בין שני הקטעים ביחס כלפי האישה השבויה הוא : על פי הנאמר בשופטים ה, אמו של סיסרא מנוחמת על ידי שרותיה : סיסרא מתמהמה, וטרם שב הביתה, כיוון שהוא מחלק את שלל ישראל בין חייליו. שלל זה, כולל גם את נשות ישראל. היחס כלפי נשות ישראל השבויות הינו יחס משפיל- הן מתוארות כרכוש, מכונות "רחם" ואין כלפיהן כל התייחסות אנושית : "הלא ימצאו יחלקו שלל רחם רחמתיים לראש גבר". לעומת זאת, הכתוב בדברים כ"א, 10-14, מתאר יחס שונה ומכובד לשבוית מלחמה : על החייל הישראלי לנהוג בה בהגינות : לאפשר לה להתאבל על הוריה, לגלח את ראשה, ולבכות במשך חודש. לאחר מכן, אם החייל הישראלי עדיין מעוניין בה, עליו להינשא לה. אם אינו מעוניין בה, עליו לשחררה לחופשי, ונאסר עליו למכור אותה – היא אינה נתפסת כרכוש, ונדרש מהחייל לנהוג בה בכבוד ובאנושיות : "וגלחה את ראשה.. וישבה בבתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים.. והיתה לך לאישה והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף..".

(2) יעל משתמשת ב"מרחב הנשי של האוהל" באופן הבא: היא יוצאת מהאוהל ומזמינה את סיסרא לאוהלה, תוך שהיא מרגיעה אותו, ומפצירה בו לא לחשוש. לאחר מכן, היא מכבדת אותו בחלב, המוגש בספל מפואר. ולבסוף, היא מנצלת את שהותם המשותפת באוהל, על מנת לרצוח אותו, וניתן לטעון שלפני כן, היא מקיימת אתו יחסים. יחס הכתוב למעשיה: דבורה משבחת את יעל על מעשיה, ומברכת אותה על כך שיצאה מן האוהל (בניגוד לנשים אחרות), ועל מעשיה.

סעיף ב'

הניגוד שבא לידי ביטוי בפסוקים אלה הוא: בפסוק 23 דבורה מצטטת את מלאך ה', שמקלל את תושבי העיר מרוז הישראלית, שלא יצאו למלחמה נגד סיסרא (השתמטו מהמלחמה): "ארו מרוז אמר מלאך ה' ארו ארו ירור ישביה כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' בגבורים". לעומת תושבי מרוז, דבורה מברכת את יעל, על כך שרצחה את סיסרא: "תבורך מנשים יעל.. מנשים באהל תברך". המסר שניגוד זה מחזק הוא: מי שפועל לטובת עם ישראל (שנמצא בחסות ה')- מבורך, ומי שאינו פועל לטובת ישראל, או לא יוצא לסייע לו – מקולל.

שאלה 5

סעיף א'

ההבדלים בין דברי המלאך לאישה ובין דברי האישה לבעלה, והאופן בו הם מעידים על חכמת האישה (על הנבחן לציין שניים):

- המלאך אמר לאשת מנוח שהיא עקרה, אך היא עתידה ללדת בן. האישה, בדבריה לבעלה, אינה מציינת את עקרותה, אלא רק את הבשורה על הולדת הבן. חכמת האישה מתבטאת בכך, שאין מעוניינת להדגיש בפני בעלה את הפגם בה, אלא רק את הפן החיובי: הולדת הבן.
- המלאך נתן לאשת מנוח הנחיות לזמן ההיריון וליולד שיוולד. לאישה אסור לשתות יין ולאכול טמא, ולבן שיוולד אסור להסתפר. כאשר אשת מנוח חוזרת על דברי המלאך בפני בעלה, היא מספרת לו רק על האיסורים שחלים עליה, ולא מספרת לו על האיסור שחל על הבן. חכמת האישה מתבטאת בכך, שהיא מבינה שכרגע אין משמעות לאיסור שחל על הבן שיוולד (יקרה רק בעוד תשעה חודשים), ומה שחשוב כעת, הם האיסורים שחלים עליה למשך תקופת ההיריון.
- המלאך אמר לאישה שהבן שיוולד יהיה נזיר לה', והוא יתחיל להושיע את עם ישראל מהפלשתים. האישה בדבריה לבעלה, משנה את דברי המלאך, ואומרת שהבן יהיה נזיר לה' עד יום מותו. חכמת האישה מתבטאת בכך, שהיא מבינה שאם הבן שיוולד יתחיל להציל את העם, הוא לא יזכה להשלים את ייעודו, ושייעוד זה יוביל למותו.

סעיף ב'

- ראיות הרומזות לחוסר האמון שחש מנוח כלפי אשתו (על הנבחן לציין שתיים):
- "ויעתר מנוח אל ה' ויאמר בי אדוני איש האלהים אשר שלחת יבוא נא עוד אלינו ויורנו מה נעשה לנער היולד" – מנוח אינו בוטח בדברי אשתו, הטוענת שאיש אלוהים התגלה בפניה, ולכן מבקש מה' התגלות נוספת.
  - "... ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשר בא ביום אלי. ויבא אל האיש ויאמר לו האתה האיש אשר דברת אל האשה..." – כאשר המלאך נגלה בשנית, מנוח אינו בוטח באשתו שאכן מדובר באותו איש, ושואל את המלאך, האם הוא האיש אשר דיבר עם אשתו.
  - "ויאמר מנוח... מה יהיה משפט הנער ומעשהו" – מנוח מביע חוסר אמון בדבריה של אשתו, וסבור שהיא לא העבירה את דברי המלאך באופן מלא ותקין. לכן, הוא שואל את המלאך כיצד יש לנהוג בילד שייולד.

שאלה 6

סעיף א'

- דרכים שנקטה אביגיל כדי לבלום את זעמו של דוד, לפי מאמרו של שטראוס (על הנבחן להציג שתי דרכים):
- כניעה – אביגיל נופלת לרגלי דוד ומשתחוה בפניו, ונוקטת בכינויים: "אדוני" ו"שפחתך".
  - פיצוי – אביגיל מביאה אוכל לדוד ולאנשיו, כפיצוי על העוול שגרם לו נבל.
  - הסכמה – אביגיל מסכימה עם דוד, ומגנה את נבל בעלה ומעשיו, ואף דורשת את שמו מלשון נבלה: "נבלה" – נבל המנוול.
  - נאום סגוריה – אביגיל נואמת לפני דוד, ומדגישה לפניו את ההשלכות העתידיות על הריגת בית נבל. אם דוד יהרוג את בית נבל, דבר זה עלול להכתיים את שמו ואת מלכותו העתידית, בשל העובדה שמדובר בנקמה אישית מתוך זעם.

סעיף ב'

- (1) הביקורת המשתמעת מן הצירוף "שפקרה עצמה", היא: שאביגיל נהגה בהפקרות כשהציעה את עצמה/ גופה לדוד.
  - (2) לדעתי, הביקורת מוצדקת. אביגיל אישה נשואה, הנוהגת בצורה מופקרת. מן הראוי היה שתשמור על עצמה ועל גופה למען בעלה.
- אז:** לדעתי, הביקורת אינה מוצדקת, מאחר והמטרה מקדשת את האמצעים. אביגיל הייתה מוכנה לעשות את כל מה שנחוץ, כדי להציל את חייהם של בני ביתה, כולל להציע את עצמה לדוד.

שאלה 7

סעיף א'

על פי פירושו של רד"ק, יואב לא ידע מה יהיו תגובותיו של דוד לדבריה של אישה החכמה מתקוע. הוא אמר לה דברים כלליים, והיא זאת התאימה את דבריה לדוד במהלך השיחה, על פי תגובותיו. ביסוס לכך ניתן לראות מפסוקים 8-11 (על הנבחן לתת דוגמא אחת):

- "ויאמר המלך אל האישה לכי לביתך ואני אצוה עליך ותאמר האישה התקועית... עלי העון ועל בית אבי והמלך וכסאו נקי" - יואב לא יכל לדעת כי תגובתו של המלך תהיה לשלוח את האישה לביתה ללא תשובה חד משמעית, ולכן לא יכל לשים בפיה את המשך דבריה, אשר נועדו להרגיע את המלך, שבמידה והצלת בנה ייחשב כחטא, החטא לא ייחשב של המלך, כי אם שלה ושל בני ביתה. - "ויאמר המלך המדבר אליך והבאתו אלי ולא יסיף לגעת בך ותאמר יזכר נא המלך... ולא ישמידו את בני" - יואב לא יכל לדעת כי תגובתו של המלך תהיה לצוות על האישה לשלוח אליה את הדורשים גאולת דם, ללא הבטחה חד משמעית כי בנה יינצל, ולכן לא יכל לשים בפיה את המשך דבריה, כלומר, את היציאה העקרונית נגד גאולת דם.

סעיף ב'

טיעון אחד מדברי האישה החכמה, המעידים על כך שאין בדבריה דברים מיותרים: פסוק 14: לכאורה בפסוק 14 יש אמירות מיותרות: האישה טוענת כי כל בני האדם מתים, היא מדמה את המוות למים הנשפכים לארץ, אותם לא ניתן לאסוף ומדגישה כי ה' לא מציל איש ממוות. יחד עם זאת, לכל אחת משלוש האמירות יש חשיבות בבניית המסר לדוד: כל בני האדם מתים, המוות סופי, ולא ניתן שלא למות, ולאור כל זאת, על המלך להפסיק להתמקד במוות אמנון, ולהתרכז בבן החי- באבשלום, ובהחזרתו ללא הריגתו. טיעון זה יכול לקדם את התקועית, כיוון שיש בו כדי לשכנע את דוד להקשיב לה, ולעשות כדבריה. וכן יתקבלו תשובות נוספות מנומקות.

שאלה 8

סעיף א'

- (1) הגאווה הרבה בה נוהג אלישע (על הנבחן לציין ראייה אחת ולהסבירה):
- "ויאמר אל גיחזי נערו קרא לשונמית הזאת" - אף על פי שאלישע לן בבית השונמית, הוא לא פונה אליה ישירות, אלא מבקש מגיחזי שיקרא לה.
  - "ויאמר לו אמר נא אליה" - גם לאחר שהשונמית מגיעה לשיחה עם אלישע, הוא אינו פונה אליה ישירות, אלא מוסר לה את דבריו דרך גיחזי.
  - "ויאמר קרא לה..." - שוב, אלישע לא פונה אל השונמית ישירות, אלא מבקש מגיחזי לקרוא לה, אף על פי שלן בביתה.

הגאווה הרבה בה נוהגת האישה השונמית (על הנבחן לציין ראייה אחת ולהסבירה):

- "ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת" – אלישע מציע לגמול לשונמית, ולהפעיל את קשריו בעבורה אצל המלך או אצל שר הצבא, אך השונמית מסרבת, בטענה שהיא לא זקוקה לסיוע מאלישע, וכי היא מסתדרת בכוחות עצמה – תשובתה יכולה להתפרש כגאוותנות, מסרבת לקבל עזרה.
- "אל אדני איש האלהים אל תכזב בשפחתך" – לאחר הבשורה שמעניק לה אלישע, השונמית מרשה לעצמה להגיב באופן שיכול להתפרש כחוצפה: היא אמנם מכנה את אלישע אדון, ומכירה בו כאיש אלוהים, אך היא מרשה לעצמה לבקש מאלישע לא לשקר לה, כלומר היא מפקפקת בבשורתו – דבריה אלה יכולים להתפרש כגאווה.
- "נעשה לו נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מיטה ושלחן.." – השונמית נוהגת בגאווה, היא מרשה לעצמה להכין לאלישע, איש אלוהים קדוש (מיוחד בעיני כל העם) חדר בביתה, ועל ידי כך, להכריחו ללון שם- גם מעשה זה יכול להתפרש כגאווה. וכן תתקבלנה ראיות נוספות מנומקות

(2) השונמית בהמשך הסיפור חדלה להיות גאה. ניתן לראות זאת באופן הבא: לאחר מות בנה, היא יוצאת על מנת לשוחח עם איש האלוהים בעצמה, היא לא שולחת שליחים, כיאה לאישה גאה: "וארוצה עד איש האלהים ואשובה.. ותחבוש האתון.. ותלך ותבא אל איש האלהים". הסיבה לכך היא: בנה מת, והיא עושה כל שביכולתה על מנת לשנות את המצב. היא כבר לא חרדה לכבודה, וכבר לא גאוותנית.

סעיף ב'

הוכחות המלמדות שהאישה משונם הייתה דמות נשית יוצאת דופן בחברה הפטריארכלית (על הנבחן להביא שלוש):

- "ותלד בן.. כאשר דבר אליה אלישע" – השונמית זכתה לבשורה ישירה מהנביא, דבר שהופך אותה ליוצאת דופן.
  - "ותאמר שלום.." - בעלה של השונמית לא מבין מדוע עליה ללכת לאלישע, והיא פוטרת אותו בתשובה: "שלום"- כלומר היא חסרת סבלנות, ולא מרגישה צורך להסביר את עצמה.
  - "ותלך ותבא אל איש האלהים" – השונמית הולכת בעצמה לנביא – מדובר במעשה חריג ויוצא דופן- אישה בדרך כלל נשארת בבית, והגבר מבצע פעולות שכאלה.
  - "שלחה נא לי אחד מן הנערים" – השונמית פוקדת על בעלה לשלוח אליה את נער. בדרך כלל הגבר פוקד על אשתו.
- וכן תתקבלנה הוכחות נוספות מנומקות.

